

INKLYUZIV TA'LIMDAN-INKLYUZIV JAMIYATGA

Jizzax viloyat Jizzax shahar

"Nurli maskan" maktab internati psixologi

Turoпова Saodat Ziyatovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim tizimining jamiyatga ta'siri va inklyuziv jamiyatni yaratish uchun zarur bo'lgan qadamlar muhokama qilinadi. Inklyuziv ta'lim nafaqat har bir bolaga teng imkoniyatlar taqdim etishga, balki o'zaro hurmat, qadrlash, ijtimoiy adolat va birdamlik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ammo inklyuziv jamiyatga erishish uchun ta'limdan tashqari qonunchilik, ijtimoiy ong, xizmatlar va muloqotni kengaytirish kerak.*

Kalit so'zlar: *Inklyuziv, ta'lim, jamiyat, yoshlar, hurmat, qadrlash, adolat, tenglik, birdamlik, qonunchilik, ijtimoiy ong, hamkorlik.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается влияние системы инклюзивного образования на общество и шаги, необходимые для создания инклюзивного общества. Инклюзивное образование служит не только обеспечению равных возможностей каждому ребенку, но и развитию культуры взаимного уважения, признательности, социальной справедливости и солидарности. Но для достижения инклюзивного общества, помимо образования, необходимо расширить законодательство, общественное сознание, услуги и связь.*

Ключевые слова: *инклюзивность, образование, общество, молодежь, уважение, признание, справедливость, равенство, солидарность, законодательство, общественное сознание, сотрудничество.*

Abstract: *This article discusses the impact of an inclusive education system on society and the steps needed to create an inclusive society. Inclusive education serves not only to provide equal opportunities to every child, but also to develop a culture of mutual respect, appreciation, social justice and solidarity. But in order to achieve an inclusive society, in addition to education, legislation, social awareness, services and communication must be expanded.*

Key words: *inclusive, education, society, youth, respect, appreciation, justice, equality, solidarity, legislation, social consciousness, cooperation.*

Inklyuziv ta'lim, har bir bolaga, qanday bo'lishidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish imkonini beradigan tizimdir. Lekin bu faqatgina ta'lim tizimidagi bir qadamdir. Inklyuziv ta'limdan inklyuziv jamiyatga yetish uchun ko'plab qadamlar tashlanishi kerak.

Inklyuziv Ta'limning Jamiyatga Ta'siri:

- O'zaro Hurmat va Qadrlash: Inklyuziv ta'lim turli xil farqlarni qabul qilishga o'rgatadi va bolalarni boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo'lishga undaydi. Bu jamiyatda o'zaro hurmat va qadrlash madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

- Ijtimoiy Adolat va Tenglik: Inklyuziv ta'lim har bir bolaga imkoniyatlar tengligi ta'minlanishini ta'minlaydi. Bu jamiyatdagi ijtimoiy adolat va tenglikka erishishga qadam bo'ladi.

- Barkamol Shaxsiyatlar Tarbiyasi: Inklyuziv ta'lim bolalarni o'z-o'zini anglash, o'z qobiliyatlari va iste'dodlarini rivojlantirishga undaydi. Bu jamiyatda barkamol va o'zini anglagan shaxsiyatlarni tarbiyalashga yordam beradi.

- Ijtimoiy Hamkorlik: Inklyuziv ta'lim turli xil guruhdagi bolalarni birgalikda o'rganishga, o'zaro hamkorlik qilishga o'rgatadi. Bu jamiyatdagi ijtimoiy hamkorlik va birdamlikni mustahkamlaydi.

Inklyuziv Jamiyatga Qadamlar:

- Qonunchilik va Siyosat: Inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlaydigan qonunlar va siyosatlar joriy etilishi kerak.

- Ijtimoiy Ongni Oshirish: Inklyuzivlik g'oyasini jamiyatda targ'ib qilish va inklyuziv munosabatlarni rivojlantirish muhimdir.

- Ta'lim Tizimini Isloh Qilish: Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish, o'qituvchilarni o'qitish va qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish kerak.

- Ijtimoiy Xizmatlarni Kengaytirish: Inklyuzivlikni ta'minlash uchun ijtimoiy xizmatlarni kengaytirish va ularga kirish imkonini yaratish kerak.

- Ijtimoiy Muloqot va Hamkorlik: Inklyuziv jamiyatni yaratish uchun turli xil ijtimoiy guruhlar o'rtasida muloqot va hamkorlikni kuchaytirish kerak.

Inklyuziv ta'limdan inklyuziv jamiyatga yetish uzun yo'l. Biroq bu yo'lda har bir qadam muhim va biz hammamiz bu yo'lda birgalikda harakat qilishimiz kerak. Chunki inklyuziv jamiyat, bu har bir a'zosi uchun adolatli va hurmatga asoslangan jamiyat.

2020-yil 23-sentyabr kuni qabul qilingan yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuniga ilk bora "inklyuziv ta'lim" iborasi qo'llanildi. Nogironlik fenomeni bugungi kunda tibbiy masala emas, balki barcha insonlarda bo'lgan umume'tirof etilgan va tan olingan inson huquqlari normasi sifatida qonunga kiritildi. Nogironligi bo'lgan bolalar va yoshlar uchun barcha to'siqlardan xoli bo'lgan inklyuziv muhitni barpo etish orqali ularning to'liq va sifatli ta'lim olishini ta'minlash masalasi Yangi O'zbekistonda qurilayotgan «Ijtimoiy davlat» tamoyillarini ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida qo'llash demakdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentning qarori bilan 2020-2025-yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi va uni 2020-2021-yillarda amalga oshirish bo'yicha "yo'l xaritasi" tasdiqlandi. Qarorga muvofiq, 2021/2022 o'quv yilida tajriba-sinov tariqasida shaharlarda va Toshkent shahrining tumanlarida joylashgan bittadan maktablarda inklyuziv ta'lim joriy qilinishi, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrida joylashgan bittadan maktabda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun boshlang'ich tayanch korreksion sinflar ochilishi, Qashqadaryo, Farg'ona va Xorazm viloyatlarida joylashgan bittadan kasbhunar maktabida ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarining 9-sinf bitiruvchilari hamda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan guruhlar,

maktablarda inklyuziv ta'lim uchun shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan "Inklyuziv ta'lim laboratoriyasi" tashkil etilishi belgilandi [1; PQ-4860].

Inklyuziv jamiyatning asosiy belgilari va tashkil etuvchi tarkibiy elementlari batafsil tushunish uchun quyidagi ilmiy iboralarning mazmun-mohiyatini tahlil qilish lozim bo'ladi. Jumladan, ijtimoiy integratsiya. Ijtimoiy integratsiya o'zlarining to'liq hayotiy potensialini amalga oshirishlari uchun, ularning kelib chiqishidan qat'i nazar, barcha uchun teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan sa'y-harakatlar jarayoni sifatida tushuniladi. Bu jamiyatning barcha jabhalarida, shu jumladan fuqarolik, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy faoliyatda, shuningdek qaror qabul qilish jarayonlarida to'liq va faol ishtirokini ta'minlaydigan shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan ko'p qirrali jarayondir. Ijtimoiy integratsiya jamiyatning qashshoqlik va ijtimoiy chetlanishga qarshi kurash jarayoni sifatida tushuniladi.

Finlandiya inklyuziv ta'lim tizimi dunyo bo'ylab o'rnak sifatida ko'riladi. Bu tizim nafaqat har bir bolaga sifatli ta'lim olish imkonini beradi, balki inklyuziv jamiyat yaratishga ham katta hissa qo'shadi.

Finlandiya ta'lim tizimining inklyuzivlik tamoyillari:

- Barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar: Finlandiyada barcha bolalar, qanday bo'lishidan qat'i nazar, bir xil sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega. Bu degani, hech qanday farqlovchi omil, masalan, ijtimoiy kelib chiqishi, jismoniy yoki intellektual imkoniyatlari ta'lim olish huquqiga ta'sir qilmaydi.

- O'ziga xos ehtiyojlarni qondirish: Har bir bolaga o'ziga xos ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim beriladi. Buning uchun individual o'quv rejalari tuziladi va kerak bo'lganda qo'llab-quvvatlash xizmatlari taqdim etiladi.

- O'qituvchilarning professionalligi: Finlandiya o'qituvchilari yuqori malakali va o'z kasbiga fidoyidirlar. Ular o'z ishini sevish bilan birga, inklyuzivlik tamoyillariga chuqur ishonadi va uni amalga oshirishga intiladi.

- Jamiyatning qo'llab-quvvatlashi: Finlandiya jamiyati ta'lim tizimini qo'llab-quvvatlaydi va bolalarning rivojlanishini muhim deb hisoblaydi. Bu esa inklyuziv ta'lim tizimining barqaror bo'lishini va o'z vazifasini bajarishini ta'minlaydi.

Finlandiya ta'lim tizimining inklyuziv jamiyat yaratishga hissa qo'shish usullari:

- O'zaro hurmat va qadrlash madaniyatini yaratish: Inklyuziv ta'lim bolalarni farqlarga hurmat bilan qarashga, bir-birlarini qadrlashga va hamkorlik qilishga o'rgatadi. Bu esa jamiyatda o'zaro hurmat va qadrlash madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi.

- Ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlash: Finlandiyada barcha bolalarga teng imkoniyatlar taqdim etilishi ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashga hissa qo'shadi. Bu esa jamiyatda kamsitish va diskriminatsiyani kamaytirishga yordam beradi.

- Barkamol shaxsiyatlarni tarbiyalash: Inklyuziv ta'lim bolalarni o'z-o'zini anglash, o'z qobiliyatlari va iste'dodlarini rivojlantirishga undaydi. Bu esa jamiyatda barkamol va o'zini anglagan shaxsiyatlarni tarbiyalashga yordam beradi.

• Ijtimoiy birdamlikni mustahkamlash: Inklyuziv ta'lim turli xil farqlarga ega bolalarni birgalikda o'rganishga, o'zaro hamkorlik qilishga va birdamlikni rivojlantirishga o'rgatadi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Xulosa: Inklyuziv ta'lim - bu inklyuziv jamiyat qurish yo'lidagi muhim qadam. Lekin bu faqat boshlanishdir. Inklyuziv jamiyatni yaratish uchun turli sohalarida o'zgarishlar qilish, qonunlarni takomillashtirish, ijtimoiy ongni oshirish, xizmatlarni kengaytirish va turli xil guruhlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish talab etiladi. Bu uzun va murakkab jarayon, ammo har bir qadam adolatli va hurmatga asoslangan jamiyatga yaqinlashtiradi.

Finlandiya ta'lim tizimi inklyuzivlik tamoyillari va jamiyatning qo'llab-quvvatlashi tufayli dunyo bo'ylab o'rnak sifatida ko'riladi. Bu tizim nafaqat har bir bolaga sifatli ta'lim olish imkonini beradi, balki o'zaro hurmat, qadrlash, ijtimoiy adolat va birdamlik madaniyatini rivojlantirishga ham hissa qo'shadi. Finlandiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim inklyuziv jamiyat yaratishning asosiy yo'llaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/inklyuziv-jamiyatda-inklyuziv-ta-limning-ijtimoiy-ahamiyati>
2. <https://www.tdpu.uz/posts/inklyuziv-ta-limdan-inklyuziv-jamiyat-sari-mavzusidagi-xalqaro-ilmiy-amaliy-konferensiya-bo-lib-o-tdi>
3. <https://www.ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/0035/4.12.pdf>
4. Toshpo'latov , A. (2023). SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASIDA PROYEKTIV METODIKALARDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5 Part 2), 170–178. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/16154>
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8001510>